

อาเซียนจากมิติวรรณกรรม: อดีตถึงยุคโลกาภิวัตน์

รัตนพล ชื่นคำ*

Rattanaphon Chuenka

ตรีศิลป์ บุญขจร, บรรณาธิการ. 2556.

อาเซียนจากมิติวรรณกรรม:
อดีตถึงยุคโลกาภิวัตน์.

กรุงเทพฯ: ศูนย์วรรณคดีศึกษา
คณะอักษรศาสตร์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 304 หน้า.

ใน พ.ศ.2558 จะเป็นปีของการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ซึ่งเป็นการรวมตัวกันของกลุ่มประเทศสมาชิก 10 ประเทศ ได้แก่ อินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ ไทย บรูไน เวียดนาม ลาว พม่า และกัมพูชาเพื่อสร้างความร่วมมือด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ปัจจุบันจึงเกิดกระแสตื่นตัวเรื่องประชาคมอาเซียนในแทบทุกวงการ

* อาจารย์ประจำภาควิชาวรรณคดี คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. ติดต่อได้ที่: fhumrpc@ku.ac.th

กล่าวเฉพาะด้านสังคมและวัฒนธรรม เป้าหมายหลักของประชาคมคือ เพื่อให้อาเซียนเป็นสังคมที่สมาชิกมีความเอื้ออาทรต่อกัน ประชากรมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดี ได้รับการพัฒนาในทุกด้านและมีความมั่นคงทางสังคม (social security) โดยเน้นการส่งเสริมความร่วมมือในด้านต่าง ๆ อาทิ 1) การพัฒนาสังคม 2) การพัฒนาการฝึกอบรม การศึกษาระดับพื้นฐานและสูงกว่า การพัฒนาทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี การสร้างงานและการคุ้มครองทางสังคม 3) การส่งเสริมความร่วมมือในด้านสาธารณสุข 4) การจัดการปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมและการส่งเสริมการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน และ 5) การส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักเขียน นักคิดและศิลปินในภูมิภาค รวมถึงการส่งเสริมความเป็นตัวตนหรือที่เรียกว่า "อัตลักษณ์" ของอาเซียนผ่านกระบวนการสร้างความเข้าใจซึ่งกันและกันระหว่างประชาชนในประเทศสมาชิกอาเซียน อาทิ การมีกิจกรรมที่จะช่วยให้พลเมืองในประเทศสมาชิกอาเซียนเรียนรู้ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของกันและกัน (<http://www.aseanhaland.org>)

หนึ่งในมิติของกระบวนการสร้างความเข้าใจซึ่งกันและกันระหว่างประชาชนในประเทศสมาชิกอาเซียน ก็คือมิติทางด้านวรรณกรรม ในแวดวงวรรณกรรมไทยได้ให้ความสำคัญแก่วรรณกรรมของกลุ่มประเทศอาเซียนอย่างต่อเนื่อง เช่น รางวัลวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียน (S.E.A. Write) อย่างไรก็ตามการศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรมของชาติต่างๆ ในอาเซียนเพื่อนำไปสู่ความเข้าใจกันและกันยังไม่แพร่หลายมากนัก

อาเซียนจากมิติวรรณกรรม: อดีตถึงยุคโลกาภิวัตน์ เป็นหนังสือรวมบทความที่ศึกษาเรื่องราวของกลุ่มประเทศอาเซียนผ่านมิติวรรณกรรมเล่มล่าสุด โดยมีรองศาสตราจารย์ ดร.ตรีศิลป์ บุญขจร เป็นบรรณาธิการ ประกอบด้วยบทความจำนวน 11 บทความ จากการศึกษาวรรณกรรมอาเซียนรวม 9 ชาติ (ชาติประเทศบรูไน) บทความส่วนใหญ่นำเสนอในการประชุมวิชาการนานาชาติประจำปีครั้งที่ 5 ของศูนย์วรรณคดีศึกษา คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เรื่อง ASEAN Literature and Beyond: Myth, Identity and Representation เมื่อวันที่ 13 สิงหาคม 2556

บทความที่ศึกษาวรรณกรรมฟิลิปปินส์ จำนวน 2 บทความ ได้แก่ การเดินทางเพื่อค้นพบตัวตนในกวีนิพนธ์ฟิลิปปินส์ บรรยายโดย Professor Dr. Michael Coroza Ateneo de Manila University, the Philippines แปลและสรุปความโดยรองศาสตราจารย์ ดร.ตรีศิลป์ บุญขจร บทความดังกล่าวว่าด้วยแก่นเรื่องการเดินทางซึ่งพบมากในกวีนิพนธ์ฟิลิปปินส์ตั้งแต่ยุคมหากาพย์ จนถึงคริสต์ศตวรรษที่ 19 เช่น การเดินทางเพื่อตามหาของสำคัญ ตามหาคนรัก ตามหาพระเจ้าซึ่งแท้ที่จริงคือการตามหาตัวตนของตนเอง ความพยายามเดินทางเพื่อเสาะแสวงหาคุณค่าและจิตวิญญาณซึ่งไม่ได้อยู่ภายนอก หากแต่อยู่ภายในจิตใจของตนเอง การเดินทางจึงเป็นการค้นพบตัวตนและสัจธรรมที่แท้จริง มีการยกตัวอย่างวรรณกรรมสำคัญของฟิลิปปินส์ เช่น มหากาพย์พื้นบ้านเรื่อง "ชีวิตของลำอิ่ง" (Bian ni Lam-ang) บทกวี "Memoir of A Christian Life" บทเพลงพายเรือชื่อ "แม่นางตามูของฉัน" (Ang Tamuneneng Ko) กวีนิพนธ์ขนาดยาวเรื่อง "คำอำลาครั้งสุดท้ายของข้าพเจ้า" (My Last Farewell) เป็นต้น ซึ่งล้วนแล้วแต่สะท้อนแก่นเรื่องการเดินทางทั้งสิ้น

ความเป็นชาติ/ความเป็นหญิง: เสียงสะท้อนยุคหลังอาณานิคมของฟิลิปปินส์จากนวนิยายเรื่อง State of War ของ Ninotchka Rosca ของผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.คารินา โชติรวี ภาควิชาภาษาอังกฤษ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย บทความนี้เป็นการศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรมฟิลิปปินส์ยุคหลังอาณานิคมเรื่อง State of War ของ นินอตชกา รอสกา นักเขียนและนักหนังสือพิมพ์ผู้ลี้ภัยทางการเมืองสมัยรัฐบาลมาร์คอส เรื่องนี้มีลักษณะเป็นอภิบันท์กิตติ (metafiction) ที่มีเรื่องซ้อนเรื่อง เสนอประวัติศาสตร์กึ่งฝันกึ่งอุปมา นิทาน (allegory) บอกเล่าประวัติศาสตร์ ศาสนา สังคมและวัฒนธรรมของประเทศฟิลิปปินส์ผ่านตัวละครหญิง 3 รุ่น ซึ่งพัวพันกับนักการเมืองสำคัญที่มีอำนาจในบ้านเมืองและสืบสายเลือดมาจากบรรพบุรุษที่เป็นหญิงพื้นเมืองกับชาย

ชาวต่างชาติ ผ่านการอ่านตีความด้วยกรอบทฤษฎีหลังอาณานิคม (Postcolonialism)

บทความที่ศึกษาวรรณกรรมเวียดนาม ได้แก่ กวีนิพนธ์เวียดนามหลังสมัยอาณานิคมฝรั่งเศส ค.ศ.1954-ปัจจุบัน ของรองศาสตราจารย์พรเพ็ญ อันตระกูล ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร บทความนี้นำเสนอพัฒนาการของกวีนิพนธ์เวียดนามตั้งแต่ยุคโบราณ-ปัจจุบัน แบ่งเป็น 1. ความเป็นมาของกวีนิพนธ์เวียดนามก่อน ค.ศ.1954 (ปีที่ฝรั่งเศสพ่ายแพ้สงครามเวียดนามเหนือ); จากยุคโบราณถึง "กวีนิพนธ์ใหม่" และ "กวีนิพนธ์อิสระ" 2. กวีนิพนธ์เวียดนามในชาติต่อต้านสหรัฐอเมริกา ค.ศ.1954-1975 3. กวีนิพนธ์สร้างสรรค์สังคมนิยม ค.ศ.1945-1986 และ 4. กวีนิพนธ์สมัยโดยเหมา ค.ศ.1986-ปัจจุบัน โดยศึกษาผ่านรูปแบบฉันทลักษณ์และเนื้อหา มีการยกประวัติกวีและบทกวีสำคัญๆ ไว้เป็นตัวอย่างด้วย เช่น เหงวียนบิ่ง ได้หิว เหงวียนดั่งธี เป็นต้น ทำให้เห็นการคลี่คลายรูปแบบและเนื้อหาของกวีนิพนธ์จากเดิมที่เป็นเพลงพื้นบ้านได้รับอิทธิพลด้านปรัชญาศาสนาจากจีน คือ ขงจื้อ-เล่าจื้อ-พุทธศาสนา จนถึงการรับอิทธิพลจากประเทศเจ้าอาณานิคมคือฝรั่งเศสและสหรัฐอเมริกา

บทความที่ศึกษาวรรณกรรมกัมพูชา จำนวน 2 บทความ ได้แก่ แนวคิดกุลสตรีในนวนิยายของนักเรียนสตรีเขมร ของ ดร.อารีญา หุคินทะ ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร บทความดังกล่าวเป็นการศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเรื่องกุลสตรีในสังคมเขมร ตั้งแต่อดีต-ยุคหลังสมัยเขมรแดง ผ่านนวนิยายของนักเขียนสตรีร่วมสมัย 2 คน คือ เมาส่านาง และปัสวันณารักษ์ พบว่าบริบททางการเมืองสังคมและวัฒนธรรมมีผลต่อการนำเสนอแนวคิดดังกล่าว ภาวะการขาดแคลนนวนิยายหลังสมัยเขมรแดงเปิดโอกาสให้เมาส่านาง สร้างนวนิยายแนวพาฝันตอบสนองความต้องการของผู้อ่าน ขณะที่ปัสวันณารักษ์ เขียนนวนิยายเพื่อเป็นกระบอกเสียงให้รัฐและเขียนตามความต้องการของกระแสสังคม งานของเมาส่านาง สะท้อนแนวคิดกุลสตรีแบบชนนิยมที่สืบทอดจากตำนาน วรรณคดี พิธีกรรม (ดังปรากฏในอุบายบัสรี รามเกตุต์ พิธี

เข้าร่วม พิธีแต่งงาน เป็นต้น) คือ สตรีต้องมีความงดงาม อ่อนหวาน อุทิศตนให้สามี และครอบครัว รักนวลสงวนตัว เป็นผู้สนับสนุนสามีในระบบปิตาธิปไตย การเล่าถึง กุลสตรีที่ยังเก็บรักษาคุณค่าความดีตามแบบจารีตเอาไว้ นับว่าเป็นการนำจิตวิญญาณของความเป็นเขมรกลับคืนสู่สังคมอีกครั้งหนึ่งหลังจากถูกทำลายไปในสมัยเขมรแดง ขณะที่งานของปัล วัฒนารักษ์ ปรับเปลี่ยนภาพกุลสตรีไปตามความเปลี่ยนแปลงของสังคมและพยายามต่อรองกับแนวคิดแบบชนบทยุคใหม่บางด้าน เช่น ค่านิยมรังเกียจและกีดกันสตรีมีอาย และการตัดสินคุณค่าสตรีที่พรหมจารี พร้อมทั้งชี้ว่าการศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้สตรีเขมรสามารถต่อรองกับสังคมและจะช่วยสร้างความเท่าเทียมระหว่างบุรุษกับสตรีได้ดีที่สุด

เรื่องเล่ากับการสร้างสายสัมพันธ์ครอบครัวในบันทึกความทรงจำ เรื่อง *When Broken Glass Floats* ของจันรีธี อิม ของอาจารย์จิราภรณ์ อัจฉริยะประสิทธิ์ ภาควิชามนุษยศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา บทความดังกล่าววิเคราะห์บันทึกความทรงจำของนักเขียนหญิงจันรีธี อิม ที่รอดพ้นจากสงครามความรุนแรงในยุคเขมรแดง ซึ่งทำให้พ่อของเธอถูกฆ่าตาย แม่และพี่น้องอดอยากและป่วยตายด้วยความทุพพิกาล การเขียนบันทึกความทรงจำนี้เป็นกระบวนการกอบกู้ความเป็นครอบครัวให้กลับคืนมา ทั้งยังเป็นการโต้เถียงตัวตนและจิตวิญญาณที่ถูกแปรเปลี่ยนไปในช่วงเขมรแดง และสร้างสำนึกตัวตนใหม่ในบริบทพลัดถิ่น ผ่านการกลับไปอ่านตีความประสบการณ์ส่วนตัวและส่วนรวม (เรื่องเล่าส่วนหนึ่งเป็นประสบการณ์ตรงของเธอเองและอีกส่วนหนึ่งได้จากการสัมภาษณ์ผู้รอดชีวิตจากยุคเขมรแดง) การอ่านบาดแผลและร่างกาย และการทบทวนสถานภาพและบทบาทของสมาชิกในครอบครัว เหนือสิ่งอื่นใดผู้เขียนยังใช้เรื่องเล่าเป็นเครื่องมือสำคัญในการเรียกร้องความเป็นธรรมต่อสังคมโลกผ่านการนำเสนอความเลวร้ายที่ครอบครัวของเธอและผู้รอดชีวิตคนอื่นๆ ต้องประสบ

บทความที่ศึกษาวรรณกรรมสิงคโปร์ ได้แก่ *Miss Joaquim: Hybridity and Plural Identities in Singaporean Woman Writers' Literary Works*

ของรัญวรัชญ์ พูลศรี นิสิตระดับดุขฎิบัณฑิต สาขาวิชาวรรณคดีและวรรณคดีเปรียบเทียบ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย บทความนี้วิเคราะห์ผลงานของนักเขียนสตรีสิงคโปร์เชื้อสายจีน 3 คน ได้แก่ บทละครเรื่อง *Emily of Emerald Hill* ของ *Stella Kon* นวนิยายเรื่อง *The Teardrop Story Woman* ของ *Catherine Lim* และนวนิยายเรื่อง *Fistful of Colours* ของ *Suchen Christine Lim* ด้วยวิธีการอ่านละเอียด และเปรียบเทียบความเหมือนความต่างของสำนวนและความคิดของนักเขียนทั้ง 3 คน ผลการศึกษาพบว่า นักเขียนสตรีทั้ง 3 คนมีมุมมองเกี่ยวกับอัตลักษณ์ของสตรีสิงคโปร์แตกต่างกัน และนำเสนอมุมมองทางวัฒนธรรมแตกต่างกัน คือ นวนิยายเรื่อง *Fistful of Colours* กล่าวถึงตัวละครที่มีการผสมผสานทางเชื้อชาติอย่างหลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นชาวจีน-อินเดียน (Chindians) ยูโรป-เอเชีย (Eurasians) ชาวจีน หรือมาเลเซีย บทละครเรื่อง *Emily of Emerald Hill* กล่าวถึงรากเหง้าวัฒนธรรมเปอรานากัน (Peranakan) ลูกครึ่งที่มีวัฒนธรรมแบบมลายู-จีนผสมผสานกัน และนวนิยายเรื่อง *The Teardrop Story Woman* ถ่ายทอดตัวละครตามชนบประเพณีจีน บทความดังกล่าวช่วยชี้ให้เห็นลักษณะพันธทางของวัฒนธรรม เชื้อชาติ และอัตลักษณ์ของสตรีสิงคโปร์ที่มีความหลากหลายและซับซ้อนอย่างมาก

บทความที่ศึกษาวรรณกรรมพม่า ได้แก่ อุโพจา บิดาแห่งเรื่องสั้นเมียนมาร์: พัฒนาการของวรรณกรรมเมียนมาร์สมัยใหม่ ของวทัญญู พักทอง บทความนี้ศึกษาพัฒนาการของวรรณกรรมเมียนมาร์ในช่วงการเข้ามาของรูปแบบงานเขียนสมัยใหม่คือเรื่องสั้น โดยเฉพาะผลงานรวมเรื่องคัดสรรชุด โก ด้วย วุดถุ (Ko Dwei Wut-htu) ของอุโพจา ผู้ได้รับฉายาว่า "บิดาแห่งเรื่องสั้นเมียนมาร์" อุโพจา เป็นนักเขียนที่เติบโตภายใต้บริบทสังคมอาณานิคมที่อังกฤษปกครองเมียนมาร์ ช่วง ค.ศ.1886-1948 ผ่านการเรียนในโรงเรียนวัดแบบเมียนมาร์และโรงเรียนแบบตะวันตก เขาเป็นตัวแทนของนักเขียนร่วมสมัยที่พยายามปรับเปลี่ยนวิธีการเขียนวรรณกรรมชนบทเดิม คือ วรรณกรรมร้อยกรองและศาสนาเป็นวรรณกรรมสมัยใหม่ตามแบบตะวันตก ไม่ว่าจะเป็นนวนิยาย บทละคร และเรื่องสั้น เพื่อตอบรับกระแส

การเขียนวรรณกรรมทดลอง โดยมุ่งนำเสนอภาพชีวิตจริงของสามัญชนในยุคอาณานิคม งานเขียนของเขายังมีอิทธิพลต่อการเขียนเรื่องสั้นแนวหลังอาณานิคมอีกด้วย นอกจากนี้เรื่องสั้นชุด โก ด้วย วุดถู ของอุโไพจายังมีลักษณะเฉพาะซึ่งแสดงอัตลักษณ์ (Identity) ความเป็นวรรณกรรมประจำชาติ โดยถ่ายทอดบทเรียนชีวิตและตัวอย่างชีวิต โดยเฉพาะในด้านการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมเพื่อยกระดับจิตใจเยาวชนผ่านวิถีพุทธซึ่งเป็นรากแก้วของสังคมเมียนมาร์ในฐานะวรรณกรรมเยาวชนเพื่อการสร้างชาติ

บทความที่ศึกษาวรรณกรรมลาว ได้แก่ ภาพแทนของเจ้าอาณานิคมฝรั่งเศสในงานเขียนเรื่อง “บันทึกความทรงจำของนักเรียนเก่าแห่งเมืองปากเซ” ของท้าวกะต่าย โดนสะโสริท ของอาจารย์สุพัชรี เมนะทัต ภาควิชาภาษาตะวันตก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บทความดังกล่าวศึกษางานเขียนในช่วงหลังอาณานิคมของท้าวกะต่าย โดนสะโสริท นักเขียนลาวผู้ได้รับการศึกษาตามแบบเจ้าอาณานิคมคือฝรั่งเศส เขาใช้งานเขียนเพื่อเป็นเครื่องมือในการต่อรองกับอำนาจการปกครองของเจ้าอาณานิคม ด้วยการประกอบสร้างภาพผู้คนหลากหลายวัย อาชีพ ในลักษณะยั่วล้อ เสียดสีประชดประชัน เพื่อแสดงให้เห็นมุมมองของชาวลาวที่มีต่อชนชั้นปกครองชาวฝรั่งเศส ภาพชาวฝรั่งเศสในฐานะเจ้าอาณานิคมที่ปรากฏจึงมีลักษณะไม่สง่างาม ไม่น่าเกรงขาม เป็นเพียงปลุกชนธรรมตา บางครั้งก็แสดงพฤติกรรมชวนชัง โง่เขลาเพราะความไม่เข้าใจคนพื้นเมือง การเผยแพร่ให้เห็นการเหยียดหยามกดขี่ชาวลาวและถูกตอบโต้ รวมทั้งพฤติกรรมทางเพศที่แปลกประหลาด ผู้เขียนยังได้วิเคราะห์บันทึกความทรงจำดังกล่าวกับความเกี่ยวเนื่องกับมิติสถานที่ 3 แห่ง ได้แก่ 1. โรงเรียนฝรั่งเศส-ลาวแห่งเมืองปากเซ: วิทยาลัยการผูกขาดความรู้ในมือเจ้าอาณานิคม (เรื่องครูฝรั่งเศส-เด็กฝรั่งเศส) 2. ภัตตาคารของพ่อ: โรงละครแห่งชีวิตของข้าราชการฝรั่งเศส และ 3. บ้านในแดนอาณานิคม: สาวฝรั่งเศสกับอาการเปลี่ยวเหงาในแดนไกล (เรื่องข้าราชการสาวผู้เข้มงวด-แม่บ้านผู้เก็บตัว) บันทึกความทรงจำนี้จึงเป็นการ

สร้างอัตลักษณ์ให้เจ้าอาณานิคมผ่านอารมณ์ขันของชาวลาว เพื่อระบายความแสบกตจากการอยู่ภายใต้การครอบงำของระบอบอาณานิคมนั่นเอง

บทความที่ศึกษาวรรณกรรมมาเลเซีย ได้แก่ มิตรภาพแห่งสตรี: ตัวตน บทบาทและการต่อรองของสตรีชนบทในนวนิยายเรื่อง *The Wave of Life* ของ Khadijah Hashim ของอาจารย์นารีมา แสงวิมาน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม เผยให้เห็นภาพและบทบาทของสตรีชนบทในมาเลเซียสมัยอาณานิคมที่ใช้สายสัมพันธ์และมิตรภาพของสตรีในพื้นที่บ้าน อาทิ สายสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนบ้าน แมกับลูกสาว เพื่อปลดปล่อยความทุกข์และความยากลำบากในชีวิต คือ ความยากจนและการดำเนินชีวิตภายใต้แบบแผนและค่านิยมเดิม นักเขียนสตรีผู้นี้ใช้กลวิธีการเล่าเรื่องซึ่งสามารถสะท้อนความคิดและจิตใจของสตรีที่เผชิญกับแรงกดดันทั้งจารีตและความคาดหวังของสังคม ตัวละครเอกหญิง มีละฮ์ (Milah) ในนวนิยายจึงเป็นภาพของสตรีมาเลย์ที่มีความเข้มแข็งในฐานะภรรยาและมารดา สามารถดูแลรับผิดชอบครอบครัวแทนสามีซึ่งต้องเดินทางไปทำงานที่สิงคโปร์ นวนิยายเรื่องนี้จึงเป็นเครื่องมือในการต่อรองกับอำนาจครอบงำของบุรุษ เผยเสียงของผู้หญิงให้ปรากฏและเพื่อประกอบสร้างตัวตนตามความปรารถนาซึ่งมิได้ปิดกั้นตนเองภายใต้ความเป็นแม่ศรีเรือนอีกต่อไป

บทความที่ศึกษาวรรณกรรมไทย ได้แก่ วาทกรรมโหยหาอดีตกับแนวคิดการรวมกันเป็นหนึ่งในประชาคมอาเซียนในนวนิยายเรื่องรอยไหมของพงศกร ของอาจารย์อนัญญา วารีสะอาด คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ บทความดังกล่าววิเคราะห์นวนิยายเรื่อง รอยไหม ว่าเป็นความพยายามรื้อฟื้นตัวตนและการสร้างอัตลักษณ์ร่วมของกลุ่มไทย-ลาวให้มีความชัดเจนขึ้นในลักษณะของการโหยหาอดีต (Nostalgia) ซึ่งทั้งสองชาติมีวัฒนธรรมร่วมกันเพื่อต่อรองกับอำนาจเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมจากเครือข่ายทุนนิยมโลกที่มีมหาอำนาจตะวันตกเป็นผู้นำ ดังปรากฏในหัวข้อความเหมือนที่แตกต่าง: ทุนนิยมในสังคมไทยและสังคมลาว และ การนิยามความเป็น “ลาว” ใหม่: ภาพสะท้อนสำนึกร่วมถึงความเป็นเอเชียภายใต้วาทกรรมโหยหา

อดีต นอกจากนี้ในบทความดังกล่าวยังแสดงให้เห็นแนวความคิดการรวมกันเป็นหนึ่งในของประชาคมอาเซียนผ่านหัวข้อ *สัมพันธ์ภาพบทใหม่ของไทย-ลาว* ได้อย่างน่าสนใจผ่านการสร้างตัวละครเอกที่เป็นคนไทย (ปัจจุบัน) และเป็นคนลาว (อดีต) ให้ร่วมกันหรือพันอัตลักษณ์และวัฒนธรรมการทอผ้าแบบดั้งเดิมขึ้นมา ในฐานะที่เป็นวัฒนธรรมร่วมของทั้งสองชาติ

บทความที่ศึกษาวรรณกรรมอินโดนีเซีย ได้แก่ *Anti-Chinese Conflict in Indonesian in C-Y Hoon's Works: Identity, Hybridity and Multiculturalism* ของชนมวีธิตา อัยกุล นักศึกษาระดับปริญญาโทภาควิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ บทความดังกล่าวเป็นการศึกษาผลงานของ *Chang-Yau Hoon* นักวิชาการชาวออสเตรเลีย ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญเรื่องชาวจีนในอินโดนีเซีย ผลงานหลายชิ้นของผู้เขียนมุ่งสำรวจความขัดแย้งระหว่างชาวจีนกับชาวมุสลิมในอินโดนีเซีย จากประวัติศาสตร์ในอดีตชาวจีนในอินโดนีเซียเชื่อสายเงินถูกกีดกันออกจากความเป็นพลเมืองของรัฐ และเกิดเหตุการณ์จลาจลครั้งรุนแรงใน ค.ศ. 1998 ปัจจุบันรัฐบาลอินโดนีเซียมีนโยบายพหุวัฒนธรรม ยอมรับชาวจีนในอินโดนีเซียเชื่อสายเงินมากขึ้น แต่กระนั้นชาวจีนในอินโดนีเซียเชื่อสายเงินบางส่วนยังกลับไปสู่ความเป็นจีนในอดีตโดยไม่ประยุกต์วิถีชีวิตเข้ากับสภาพการณ์ในยุคโลกาภิวัตน์ ความหลากหลายและเลื่อนไหลของอัตลักษณ์นี้เป็นส่วนสำคัญในการประกอบสร้างความเป็นชาวจีนในอินโดนีเซียในปัจจุบัน

บทความทั้ง 11 เรื่องในหนังสือเล่มนี้ช่วยเปิดโลกวรรณกรรมอาเซียนให้เป็นที่รับรู้แก่ผู้อ่านชาวไทยมากยิ่งขึ้นแม้ว่าจะขาดวรรณกรรมจากประเทศบรูไนไปก็ตาม ประเด็นที่น่าสนใจในหนังสือเล่มนี้เห็นจะหนีไม่พ้นองค์ความรู้เกี่ยวกับพัฒนาการวรรณกรรมอาเซียน ดังที่บรรณาธิการได้กล่าวถึงภาพรวมไว้ว่าอาจแบ่งได้เป็น 4 ยุค คือ

ยุคแรก ยุคโบราณหรือยุควรรณคดีมรดกหรือยุคก่อนอาณานิคม

ยุคที่ 2 คือ ยุคอาณานิคมหรือยุคที่ได้รับอิทธิพลตะวันตก ประเทศในอาเซียนล้วนได้รับอิทธิพลจากตะวันตกในด้านรูปแบบงานเขียนแบบใหม่ที่เข้ามาพร้อมเทคโนโลยีการพิมพ์ ทำให้เกิดงานเขียนประเภทนวนิยาย เรื่องสั้น และบทกวีขนาดสั้นที่มีการเผยแพร่ในหนังสือพิมพ์ นิตยสารและวารสาร

ยุคที่ 3 คือ ยุคหลังอาณานิคม หลังการต่อสู้กบฏชาติหรือยุคได้รับเอกราช ซึ่งส่วนใหญ่เป็นช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สองเป็นต้นมา วรรณกรรมอาเซียนแทบทุกประเทศมีลักษณะเป็นวรรณกรรมเพื่อสร้างสำนึกรักชาติและต่อสู้เพื่อปลดปล่อยประเทศตนเองให้พ้นจากการครอบครองของเจ้าอาณานิคมและเกิดแนวคิดสังคมนิยม (Social Realism) ในวงวรรณกรรมทุกประเทศ มีลักษณะวิพากษ์วิจารณ์ปัญหาสังคม ความไม่เท่าเทียมและความยากไร้ บางประเทศมีสงคราม การต่อสู้และความขัดแย้งภายในประเทศต่อเนื่อง กลุ่มประเทศในอินโดจีนมีวรรณกรรมสงครามและวรรณกรรมแนวสังคมนิยม หลังสงครามสงบมีวรรณกรรมที่เป็นผลผลิตจากบาดแผลและความทรงจำเกี่ยวกับสงครามเป็นแนว การเขียนที่ยังคงดำเนินสืบเนื่องมาจนถึงยุคโลกาภิวัตน์ เช่น วรรณกรรมของประเทศลาว เวียดนาม และกัมพูชา เป็นต้น

ยุคที่ 4 คือ ยุคร่วมสมัยหรือยุคโลกาภิวัตน์ เมืองในประเทศอาเซียนมีความเปลี่ยนแปลงไปสู่ความเป็นเมืองสมัยใหม่ เนื้อหาของวรรณกรรมร่วมสมัยในอาเซียนมักกล่าวถึงความเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านสังคม เศรษฐกิจและวัฒนธรรมแบบทุนนิยม บริโภคนิยม การเข้ามาของสื่อสมัยใหม่ ความเปลี่ยนแปลงในชนบท ซึ่งล้วนส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของคนในอาเซียน

บทความที่ศึกษาวรรณกรรมเวียดนาม พม่า และลาว ในหนังสือเล่มนี้เป็นตัวอย่างที่แสดงให้เห็นแนวทางการศึกษาพัฒนาการวรรณกรรมอาเซียนที่ชัดเจน กล่าวคือศึกษาถึงรากทางวรรณกรรมของชาตินั้นๆ ขณะที่บทความส่วนใหญ่ให้นำหนักไปที่การศึกษาวรรณกรรมอาเซียนในยุคที่ 2 – 4 คือตั้งแต่ยุคอาณานิคมจนถึงยุคร่วมสมัยหรือยุคโลกาภิวัตน์ ผ่านกระบวนการที่หลากหลาย ทั้งการ

อ่านตีความตามแนวคิดทฤษฎีหลังอาณานิคมและสตรีนิยม ซึ่งเท่ากับเป็นการช่วย
เจียรไนเพชรพลอยให้ส่องประกายเงางามมากยิ่งขึ้น

กล่าวได้ว่า หนังสือ อาเซียนจากมิติวรรณกรรม: อดีตถึงยุคโลกา
ภิวัตน์ เล่มนี้จะช่วยเปิดมุมมองและวิธีการศึกษาวรรณกรรมอาเซียนที่หลากหลาย
โดยมองวรรณกรรมในฐานะเป็น "ตัวบททางวัฒนธรรม" ไม่ว่าจะอยู่ในรูปแบบ
นวนิยาย เรื่องสั้น กวีนิพนธ์ บทละคร เพลงพื้นบ้าน บันทึกความทรงจำ เพราะตัวบท
เหล่านี้ได้สะท้อนความรู้สึกนึกคิด วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของประเทศต่างๆ ใน
หลายระดับ ผู้อ่านจะเห็นความเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงของกลุ่มประเทศอาเซียน
ผ่านตัวบทเหล่านี้ การศึกษาเปรียบเทียบข้ามชาติ ข้ามภาษาจะช่วยสร้างความ
เข้าใจอันดีระหว่างกันในกลุ่มประเทศสมาชิก หรือการศึกษาเพื่อหาลักษณะร่วมที่
เป็น "อัตลักษณ์อาเซียน" ก็เป็นเรื่องที่น่าสนใจไม่น้อย ดังตัวอย่างบทความที่
ศึกษาวรรณกรรมไทย ได้แสดงให้เห็นลักษณะร่วมของไทย-ลาวโดยเน้นหลักคิด
ของการรวมกันเป็นหนึ่ง

หนังสือเล่มนี้จึงเหมาะสำหรับนิสิตนักศึกษา ครูอาจารย์ ตลอดจนผู้สนใจ
ทั่วไปที่ต้องการความรู้เกี่ยวกับวรรณกรรมอาเซียนที่หลากหลาย รวมไปถึงแนว
ทางการอ่าน การตีความ เพื่อต่อยอดให้มีการศึกษาวรรณกรรมอาเซียนมากยิ่งขึ้น
ในอนาคต

หากผู้อ่านท่านใดอ่านหนังสือเล่มดังกล่าวแล้วยังรู้สึกไม่จุใจมากพอ ขอ
แนะนำให้ลองหาหนังสือ วรรณสารอาเซียน: สายสัมพันธ์และสตรีวิถี รวมบท
ศึกษาวรรณกรรมอาเซียน 10 ชาติ (2555) และ วารสารภาษาและหนังสือ ปีที่
54 (2556) ฉบับศิลปศาสตร์แห่งวรรณกรรมอาเซียน: เพศ แบบเรียน วีรบุรุษ
ชาติพันธุ์ และความใฝ่ฝันของคนพื้นเมือง มาอ่านเพื่อเปิด "โลกวรรณกรรม
อาเซียน" เพิ่มเติม อย่างน้อยก็เท่ากับเป็นการสร้างความตื่นตัวและเตรียมความ
พร้อมก่อนที่ประเทศไทยของเราจะเข้าสู่ประชาคมอาเซียนในอนาคตอันใกล้

บรรณานุกรม

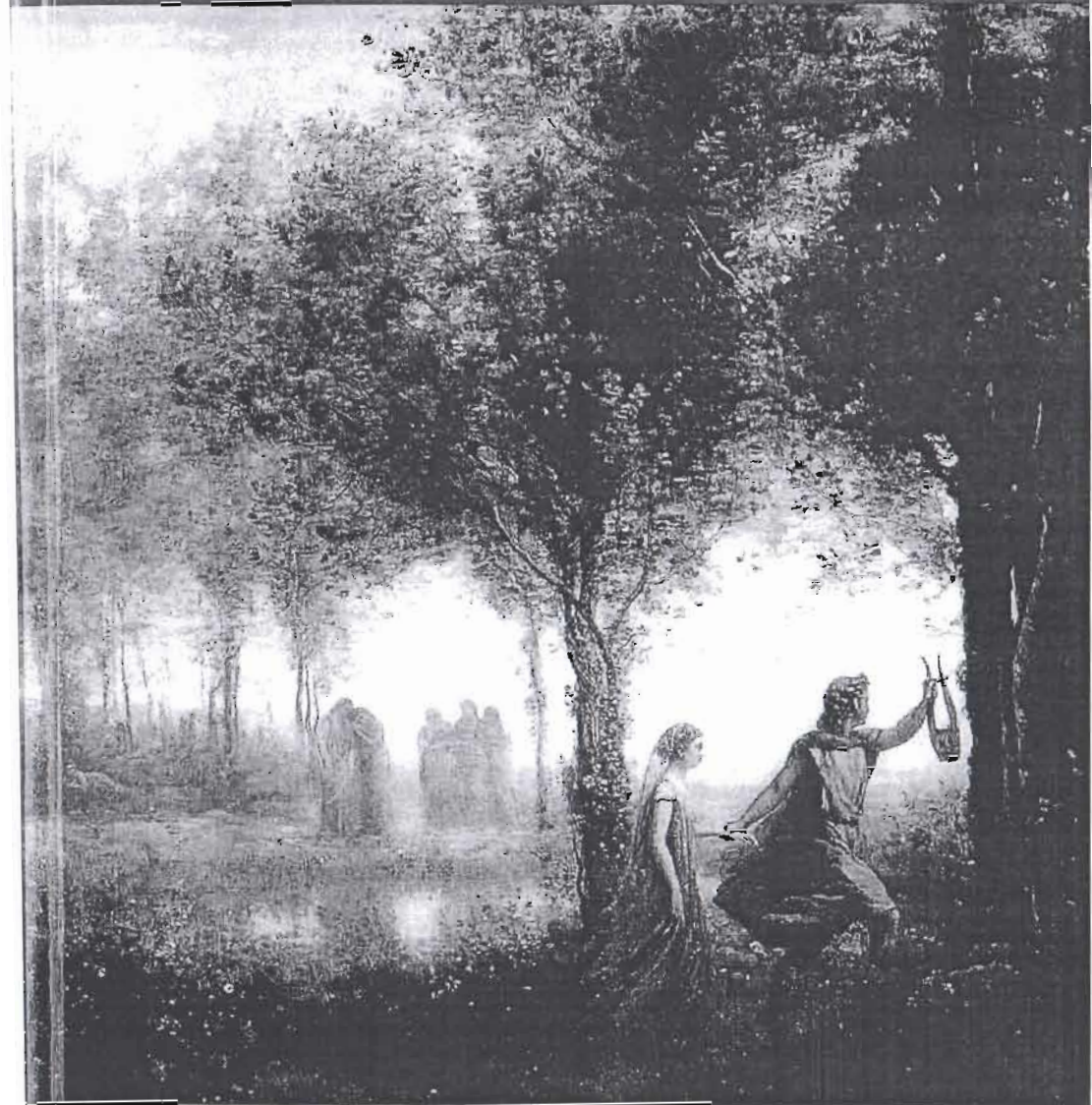
- ตรีศิลป์ บุญขจร, บรรณาธิการ. 2555. วรรณสารอาเซียน: สายสัมพันธ์และสตรีวิถี
รวมบทศึกษาวรรณกรรมอาเซียน 10 ชาติ. กรุงเทพฯ: ศูนย์วรรณคดีศึกษา
คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ตรีศิลป์ บุญขจร, บรรณาธิการ. 2556. อาเซียนจากมิติวรรณกรรม: อดีตถึงยุค
โลกาภิวัตน์. กรุงเทพฯ: ศูนย์วรรณคดีศึกษา คณะอักษรศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พิเชฐ แสงทอง, บรรณาธิการ. 2556. วารสารภาษาและหนังสือ ฉบับศิลปศาสตร์แห่ง
วรรณกรรมอาเซียน: เพศ แบบเรียน วีรบุรุษ ชาติพันธุ์ และความใฝ่ฝัน
ของคนพื้นเมือง. ปีที่ 54.
- สมาคมอาเซียนประเทศไทย. 2556. ประชาคมอาเซียน. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก:
<http://www.asean-thailand.org> (วันที่เข้าถึง 24 พฤศจิกายน 2556).

วารสารมนุษยศาสตร์

HUMANITIES JOURNAL

ปีที่ 20 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม 2556

ISSN 0859-3485

(ง)

การใช้สารสนเทศทางการเกษตรของเกษตรกรอำเภอปรามบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ดวงแก้ว เงินพูลทรัพย์.....	160
การศึกษาศาภาพการวิจัยทางการเรียนการสอนภาษาฝรั่งเศส ในประเทศไทยในรอบทศวรรษ สิริจิตต์ เดชอมรชัย.....	178
Students' Perceptions on the Use of Reading Strategies, Reading Difficulties, and Factors Affecting Their Reading Performance: A Case Study of a Technical English Class Viriya Paksasuk.....	203
A Study of Non-Observance of Grice's Cooperative Principle Found in Humor Discourse: A Case Analysis of the Situation Comedy <i>The Big Bang Theory</i> Latan Chaipreukkul.....	223
บทวิจารณ์หนังสือ บาเขียนจากมิติวรรณกรรม: อดีตถึงยุคโลกาภิวัตน์ รัตนพล ชื่นคำ.....	250

มองภาพเขียนเซนผ่านหลักเขียนเหื้อ*

Zen Paintings from Hsieh Ho's Perspective

กัญญมณต์ กัณตพงษ์**

Gunyamon Guntapong

บทคัดย่อ

บทความนี้ต้องการศึกษาการใช้เทคนิคการเขียนภาพ 6 ประการของ
เขียนเหื้อทำความเข้าใจสุนทรียภาพในภาพเขียนเซน เจาะจงผลงานภาพเขียนเซน
ของมูชีและเหลียงซำย ยุคซ่งใต้

จากการศึกษาพบว่าทัศนะที่เกี่ยวข้องกับหลักการทั้ง 5 ข้อแรกของ
เขียนเหื้อสามารถอธิบายความงามที่ปรากฏในคำอธิบายประกอบภาพเขียนเซน
และความแตกต่างของสุนทรียภาพที่ปรากฏบนภาพสามารถอธิบายโดยใช้แนวคิด
ของปรัชญาเซนได้เช่นกัน

คำสำคัญ: จิตรกรรม; ปรัชญาเซน; สุนทรียศาสตร์

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง "การศึกษาวិเคราะห์หลัก
สุนทรียศาสตร์ในภาพเขียนเซน" โดยมีศาสตราจารย์ ดร.สมภาร พรหมทา เป็นอาจารย์
ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์.

** นิสิตปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญา บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ติดต่อได้ที่: gunyamon@hotmail.com